Ministerie van Buitenlandse Zaken

Aan de slag met responsief evalueren

Principes van responsiviteit
Dit document biedt handvatten om responsiever te evalueren. De kern van responsief evaluatieonderzoek is dat de ervaringen, belangen en appreciatie van beleid door de doelgroepen en mogelijk ook de uitvoerenden worden meegewogen - of zelfs centraal staan - bij het onderzoeken en beoordelen van effectiviteit, doelmatigheid en mogelijke verbeteropties. Door responsief te evalueren, kunnen de bevindingen bijdragen aan relevanter en effectiever beleid en programma's. Hieronder staan enkele praktische zaken die het evaluatieproces responsiever maken.

1. Plannen, ToR en inceptiefase

De Terms of Reference en daarmee de evaluatie responsiever maken door het betrekken van relevante vertegenwoordigers van belanghebbenden en waarborgen dat zij invloed hebben op onderzoeksontwerp en -focus.

- Samenstelling externe referentiegroep (ERG): bewaak de balans tussen vertegenwoordigers van beleid en ERG-leden uit landen waarop beleid betrekking heeft. Denk aan vertegenwoordigers van de doelgroep, uitvoerenden of experts uit minstens één desbetreffend land. Reflecteer hierbij op de positie van deze personen en de mogelijke belangen die zij vertegenwoordigen.
- Voer verkennende gesprekken met landenexperts, academici, maatschappelijk middenveld, diasporagemeenschappen. Dit kan mede worden gebruikt voor landen/case-selectie.
- Maak waar mogelijk, gebruik van onderzoekers uit geselecteerde landen en betrek hen indien mogelijk al in een vroeg stadium, bijvoorbeeld bij het schrijven van de ToR en tijdens de inceptiefase.
- Bezoek (een) casestudieland(en) in de ToR- of inceptiefase indien relevant om context beter in beeld te krijgen en doelgroep in vroeg stadium te betrekken. Dit kan ook door lokale onderzoekers gedaan worden.

Voorbeeld: Voor een onderzoek naar integraal waterbeheer voerde IOB gesprekken met landenexperts, belanghebbenden en andere betrokkenen. Ook bezocht IOB een van de landen waar waterprogramma's worden geïmplementeerd tijdens het schrijven van de ToR. Dit zorgde ervoor dat het onderzoek beter aansluit bij de inzichtbehoeften van betrokkenen; op basis van hun input werden zaken als participatie beter verankerd in de onderzoeksopzet. Daarnaast kreeg het onderzoeksteam beter begrip van de onderzoekscontext.

2. Onderzoek uitbesteden en begeleiden

Zorg ervoor dat de principes van responsiviteit ook worden toegepast bij externe evaluaties.

- Neem de mate van responsiviteit in de voorstellen mee bij het scoren van de voorstellen of leg uit waarom een uitzondering gemaakt moet worden..

Voorbeeld: Bij het scoren van evaluatievoorstellen kun je meenemen of het voorstel gebruikmaakt van participatieve onderzoeksmethoden, of er tijd gereserveerd wordt voor validatie van bevindingen met doelgroepen en externe belanghebbenden, en of het evaluatieteam van plan is om hun rapport in een toegankelijke vorm aan te bieden aan betrokkenen. In andere woorden, in hoeverre houden de voorstellen rekening met de punten in dit document?

- Ondersteun het evaluatieteam in het toepassen van de principes van responsiviteit.

3. Onderzoeken

Gebruikmaken van context-specifieke kennis en input in de onderzoekfase.

- Reflecteer in het evaluatierapport op machtsverhoudingen die een beleidsinterventie of -programma (kunnen) beïnvloeden. Dit kan gaan over het hier en nu, historische machtsverhoudingen, van lokaal tot mondiaal, voor zover deze de huidige relaties, afhankelijkheden en ervaringen van betrokkenen mede bepalen.
- Betrek waar mogelijk onderzoekers uit casestudielanden bij de dataverzameling.

Voorbeeld: Voor een evaluatie van het beleid op Water, Sanitatie en Hygiëne heeft IOB in twee casestudielanden samengewerkt met een lokale onderzoeker. Deze kende de lokale context, het lokale beleid en de relevante beleidsontwikkelingen goed, wat heel waardevol was voor het soort data dat verzameld werd en de interpretatie hiervan. Daarnaast spraken ze ook verschillende lokale talen, wat bijdroeg aan het bereiken van doelgroepen. Tot slot konden zij ook goed gebruikmaken van hun netwerk om de dienstreizen te coördineren en te plannen en konden ze het team voorzien van culturele adviezen.

4. Schrijven en valideren

Lokale kennis en expertise zijn geborgd in evaluatierapporten. De taal en het taalniveau van het rapport zijn toegankelijk voor doelgroepen.

- Geef onderzoekers uit de case-landen waar mogelijk een rol tijdens het schrijfproces.
- Bespreek en valideer onderzoeksbevindingen met een vertegenwoordiging van doelgroepen en/of belanghebbenden.

Voorbeeld: Hou bij het organiseren van validatiesessies rekening met de taal waarin de sessie gefaciliteerd wordt. Voor een evaluatie van het Prospects programma heeft IOB bijvoorbeeld de sessies voor lokale belanghebbenden in Jordanië in het Arabisch gehouden en door lokale onderzoekers die betrokken waren bij het onderzoek laten faciliteren. Daarmee kon worden gewaarborgd dat betrokkenen zich in hun eigen taal konden uiten en dat mensen die geen Engels spraken niet werden uitgesloten.

- Consulteer doelgroepen en uitvoerenden van beleid waar relevant bij het opstellen van aanbevelingen. Zorg ervoor dat er hierbij ruimte is voor kritisch ingestoken aanbevelingen, mits deze voortkomen uit de onderzoeksbevindingen
- Voeg waar opportuun een reflectie toe van actoren uit de onderzoekslanden op de bevindingen van het rapport. Hierin zouden ook aanbevelingen vanuit belanghebbenden meegenomen kunnen worden.

5. Communication and outreach

Outreach is niet alleen op de beleidskant gericht, maar ook andere belanghebbenden en betrokkenen worden geïnformeerd en krijgen de kans om de evaluatie te gebruiken.

- Ontwikkel toegankelijke vormen van het rapport voor doelgroepen in de onderzochte landen.

Voorbeeld: Om een rapport toegankelijk te maken voor doelgroepen, kun je gebruikmaken van vertalingen, visualisaties van bevindingen, of video's. Idealiter worden deze in samenspraak met de onderzoekers of experts uit de case-landen ontwikkeld.

- Koppel bevindingen (incl. kritische reflectie) terug aan stakeholders in de landen waar(mee) het veldwerk heeft plaatsgevonden. Denk aan overheden, kennisinstituten, maatschappelijke organisaties, bedrijven en gemeenschappen.

Neem contact op met IOB
Voor vragen, extra informatie of suggesties, neem contact op met IOB@minbuza.nl.
We houden het gesprek graag gaande.

Om toegang te krijgen tot de evaluaties die zijn genoemd in deze flyer, neem een kijkje op onze website of scan de QR code hieronder:
Nederlands: www.iob-evaluatie.nl
Engels: www.english.iob-evaluatie.nl

